FRANCES HODGSON BURNETT

PASLAPTINGAS SODAS

Iliustravo
Robert Ingpen

H. Ch. ANDERSENO MEDALIS

Geriausios pasaulio rašytojų ir dailininkų knygos vaikams

Frances Hodgson Burnett

PASLAPTINGAS SODAS

ILIUSTRAVO

Robert Ingpen

Iš anglų kalbos vertė Vilija Vitkūnienė

Vilnius
2017

Versta iš:
Frances Hodgson Burnett
THE SECRET GARDEN
Templar Publishing, London, 2010

Šis iliustruotas leidimas skiriamas Patricia'i Crampton iš Kano,
netrukus vėl būsiančiai iš Oksfordo.
Robert Ingpen

Kitos Roberto Ingpeno iliustruotos knygos:

„Nuostabusis Ozo šalies burtininkas“

„Vėjas gluosniuose“

„Aplink Žemę per 80 dienų“

„Piteris Penas ir Vendė“

„Alisa Stebuklų šalyje“

„Alisa Veidrodžio karalystėje“

„Lobių sala“

„Kalėdų giesmė“

„Tomo Sojerio nuotykiai“

„NIEKO RIMTO“ 15 METŲ!
„NIEKO RIMTO“ 15 METŲ!

ISBN 978-609-441-465-7

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

© Iliustracijos, Robert Ingpen, 2010
© Sukurta ir paruošta *Palazzo Editions Ltd.,*
Batas, Jungtinė Karalystė.
© Vertimas į lietuvių kalbą, Vilija Vitkūnienė, 2017
© Leidykla „Nieko rimto“, 2017

Turinys

Nebeliko nė vieno..... 10
Merė mergelė, pasišiaušus panelė..... 17
Per viržynę..... 26
Marta..... 32
Verksmas koridoriuje..... 51
O juk kažkas tikrai verkė!..... 58
Sodo raktas..... 66
Liepsnelė, kuri parodė kelią..... 73
Keisčiausias namas pasaulyje..... 84
Dikenas..... 94
Strazdo lizdas..... 108
„Aš – Kolinas“..... 126
Jaunasis radža..... 140
Sukamas lizdas..... 152
„Aš nebegrįšiu“..... 166
Priepuolis..... 174
„Turi negaišti nė valandėlės“..... 181
„Jis atėjo!“..... 188
„Aš gyvensiu amžinai – amžinai, amžinai!“..... 200
Benas Vėjoramstis..... 209
Saulei leidžiantis..... 220
Stebuklas..... 226
„Tegu sau juokiasi!“..... 239
Užuolaida..... 251
„Tai motušė!“..... 258
Sode..... 269
Dailininko žodis..... 287

Frensė Hodžson Bernet

Frensė Hodžson gimė Anglijoje, Mančesteryje, 1849 m. lapkričio 24 d. Ji buvo trečioji penkių vaikų šeimoje. Tėvas Edvinas laikė pelningą baldų ir interjero reikmenų krautuvę, tad šeima gyveno pasiturimai. Bet kai 1852 m. Edvinas netikėtai mirė nuo insulto, šeimos likimas dramatiškai pasikeitė. Mažajai Frensei tebuvo treji. Motina Eliza bandė išlaikyti verslą, bet sekėsi sunkiai. Nors ir buvo bėdų, Frensė augo linksma ir lakios vaizduotės. Vos septynerių ji pradėjo rašyti eiles ir apsakymėlius ir netrukus tarp bendramokslių pagarsėjo kaip puiki pasakotoja. Kai jaunoji rašytoja sulaukė paauglystės, Mančesterio ekonomiką, priklausomą nuo medvilnės pramonės, ištiko sunkmetis, ir šeima liko be pinigų. 1865 m. jie emigravo į Ameriką ir apsigyveno Tenesio valstijoje – rąstų trobelėje netoli Noksvilio.

Vildamasi bent kiek uždirbti ir padėti šeimai, Frensė išsiuntė kelis apsakymus žurnalams. 1868 m., jai sulaukus aštuoniolikos, du apsakymai buvo išspausdinti populiariausiame to meto žurnale *Godey's Lady's Book*. Netrukus būsimoji rašytoja už savo darbelius ėmė gauti nuolatines pajamas – kas mėnesį ji sukurdavo po keletą apsakymų, kuriuos spausdino *Godey's Lady's Book* ir kiti garsūs bei madingi žurnalai – *Harper's Bazaar* ir *Scribner's Monthly*. Jos kūrinėliai buvo itin populiarūs, nes į sentimentalius romantinius siužetus būdavo įpinti tikroviški paprastų darbininkų paveikslai.

1873 m. Frensė ištekėjo už šeimos draugo daktaro Svono Berneto. Juodu susilaukė dviejų sūnų – 1874 m. Lajonelio ir Vivijano, kuris gimė 1876 m. Paryžiuje, kur Svonas tęsė medicinos studijas. Tuo metu Frensė įtemptai

rašė – stengėsi padėti vyrui užbaigti mokslus. Sugrįžę į Jungtines Valstijas jie iš pradžių įsikūrė Vašingtone, paskui Niujorke. Pirmasis Frensės romanas „Toji Laurių mergaitė“ *(That Lass O'Lowrie's)* buvo išleistas 1877 m. Tai romantiškas pasakojimas apie Lankašyro anglies kasyklų darbininkę. Knyga sulaukė teigiamų atsiliepimų, buvo lyginama su Elizabetos Gaskel ir Šarlotės Brontės kūriniais. Po šio debiuto dienos šviesą išvydo keli kiti populiarūs romanai. Autorė palengva pelnė tvirtą rašytojos reputaciją. Ją dar labiau sustiprino 1886 m. išleista pirmoji knyga vaikams „Mažasis lordas Fontlerojus“. Buvo parduota daugiau nei pusė milijono šios knygos egzempliorių, be to, ji paskatino naują madą – berniukams auginti ilgas garbanas ir nešioti aksominius švarkelius nėrinių apykaklėmis. Frensė pati pritaikė šį romaną teatro scenai ir pjesė sulaukė milžiniškos sėkmės. 1888 m. autorė laimėjo bylą dėl pjesės autoriaus teisių, ir britų teisėje buvo sukurtas precedentas, kuris reiškė, kad nuo šiol rašytojai galės drausti neteisėtai rodyti savo kūrinių inscenizacijas teatre.

Frensė išgarsėjo daugybėje šalių, sukiojosi tarp literatų ir mėgavosi prabanga. Tačiau šlovė darė jos gyvenimui ir neigiamą poveikį. Ji sulaukdavo nemažai kritikos ir dažnai tapdavo paskalų objektu, nes tais laikais dirbti kartu su vyrais ir dažnai palikti vyrą bei vaikus vienus moteriai buvo neįprasta. Kuo labiau ji garsėjo, tuo dažniau sirgo ir jautėsi prislėgta – veikiausiai dėl įtampos, kurią kėlė jos profesija. 1890 m. nuo džiovos mirė jos numylėtas vyresnėlis Lajonelis, ir Frensę prislėgė sielvartas. Ieškodama paguodos, ji susidomėjo spiritualizmu, teosofija ir krikščioniškuoju mokslu – šių filosofinių judėjimų skleidžiamos idėjos apie gydomąją proto galią ryškiai atsispindėjo jos kūryboje. Frensės santuoka ėmė klibėti, sutuoktiniai daug laiko praleisdavo atskirai ir galiausiai 1898 m. išsiskyrė.

Po skyrybų Frensė išsinuomojo namą Anglijoje, kaimo vietovėje, ir užsisklendė norėdama rašyti ir atsiduoti savo aistrai sodininkauti. Čia ją ir aplankė įkvėpimas parašyti neblėstančio populiarumo knygą „Paslaptingas sodas“. 1911 m. išleistą pasakojimą apie paliegusią išpaikintą Merę Lenoks,

kurią neatpažįstamai permaino atrastas slaptas sodas, netrukus skaitė įvairiausio amžiaus Europos ir Šiaurės Amerikos skaitytojai.

Tuo metu ji parašė daug kitų kūrinių, tarp jų – dar vieną vaikų literatūros klasika tapusią knygą „Mažoji princesė“ (tai 1905 m. išleistas naujas, ilgesnis anksčiau parašytos apysakos „Sara Kriu“ *(Sara Crewe)* variantas). Paskui rašytoja persikėlė į Ameriką ir rašė toliau, sukūrė dar kelis romanus. 1924 m. spalio 29 d., sulaukusi 74-erių, ji mirė. Palaidota Plandome, Niujorko valstijoje, šalia jos ilsisi sūnus Vivijanas, o netoliese stovi Lajonelio skulptūra.

Pasakotojos talentas, pasirinktos nesenstančios temos ir meilė jaunimui lėmė, kad Frensės Hodžson Bernet knygos vaikams leidžiamos ligi šiol, jų pagrindu kuriami kino ir televizijos filmai, jomis žavisi jau ne viena karta.

1 SKYRIUS

Nebeliko nė vieno

Kvapioji ciberžolė *(Curcuma aromatica)*

Kai Merė Lenoks buvo siunčiama į Miseltveito dvarą gyventi pas dėdę, visi kalbėjo, kad ji tikriausiai yra pats nemaloniausias kada nors sutiktas įnoringas vaikas. Ir tai buvo tiesa. Veidukas jos buvo smulkus ir liesas, ji pati – irgi liesa ir menkutė, šviesūs plaukučiai reti, veidelis surūgęs. Geltoni buvo ne tik plaukai – išgeltęs buvo ir veidas, mat gimė ji Indijoje ir nuolat kuo nors sirgdavo. Jos tėvas tarnavo anglų vyriausybėje, visąlaik būdavo užimtas ir pats negaluodavo, o mamos būta nuostabios gražuolės, kuriai knietėjo tik vaikščioti į pobūvius ir linksmintis su nerūpestingais žmonėmis. Ji nė kiek netroško mažos mergaitės, tad kai Merė gimė, perdavė ją auklei – ajai – kuriai buvo

leista kuo aiškiausiai suprasti: jei ši norinti įtikti šeimininkei, turinti vaiką laikyti toliau nuo akių. Taigi kol Merė buvo liguistas, neramus, nepatrauklus kūdikis, ją laikė nuošaly, o kai tapo paliegusia, irzlia, tapinėjančia būtybe, buvo saugoma, kad niekam nesipainiotų po kojomis. Ji neprisiminė kada nors mačiusi ką iš arti, išskyrus tamsius savo auklės ir kitų čionykščių tarnų veidus, o kadangi jie visada jai pakluso ir visur nuolaidžiavo – nes šeimininkė supyks, jei verkiantis vaikas jai trukdys, – sulaukusi šešerių Merė buvo tapusi tikrų tikriausiu despotišku ir savanaudišku paršeliu. Jauna guvernantė anglė, atėjusi mokyti mergaitės skaityti ir rašyti, taip jos nemėgo, kad po trijų mėnesių atsisakė šio darbo, o ją pakeisti bandžiusios kitos guvernantės dingdavo dar greičiau negu pirmoji. Tad jei Merė pati nebūtų panorusi išmokti skaityti knygų, niekada nebūtų pažinusi raidžių.

Vieną siaubingai karštą rytą, kai buvo jau kokių devynerių, Merė pabudo labai suirzusi, o pamačiusi šalia lovos stovinčią ne auklę, bet kitą tarnaitę, suirzo dar labiau.

– Ko atėjai? – paklausė nepažįstamos moters. – Neleisiu tau čia pasilikti. Atsiųsk man mano ają.

Moteris atrodė išsigandusi, bet šiaip taip išlemeno, kad aja negalinti ateiti, o kai Merė įširdo ir ėmė daužytis bei spardytis, dar labiau nusigando ir tik kartojo tą patį: aja negalinti ateiti pas panelę.

Tą rytą ore tvyrojo kažin kokia paslaptis. Viskas buvo daroma kitaip nei įprastai, kai kurie tenykščiai tarnai lyg buvo dingę, o tie, kuriuos Merė matė, arba slankiojo po namus, arba bruzdėjo išblyškę ir išsigandę. Bet niekas nieko jai nepaaiškino, o auklė taip ir neatėjo. Tiesą sakant, mergaitė tą rytą buvo palikta viena, tad įdienojus nuklydo į sodą ir ėmė žaisti po medžiu, augančiu palei verandą. Dėjosi sodinanti gėlių darželį: smaigstė didelius raudonus kinrožių žiedus į žemės kauburėlius ir vis labiau niršo murmėdama, ką pasakys ir kaip išvadins Seidę, kai toji sugrįš.

– Kiaulė! Kiaulė! Kiaulių išpera! – bambėjo ji, mat pavadinti čionykštį kiaule buvo baisiausias įžeidimas.

Ji griežė dantimis, be paliovos kartodama tuos žodžius, ir netikėtai išgirdo į verandą su kažin kuo įeinančią mamą. Su ja buvo šviesiaplaukis jaunuolis, juodu stovėjo ir tyliai kalbėjosi persimainiusiais balsais. Merė pažino tą šviesiaplaukį – jis atrodė lyg berniūkštis. Buvo girdėjusi, kad jis – dar visai jaunas tarnautojas, ką tik atvykęs iš Anglijos. Nužvelgusi jį, mergaitė įsmeigė akutes į mamą. Visuomet į ją žiūrėdavo, kai tik pasitaikydavo proga, nes šeimininkė – taip Merė ją dažniausiai vadindavo – buvo aukšta, liekna, daili ir vilkėjo gražius drabužius. Turėjo garbanotus šilkinius plaukus, dailią nedidukę noselę, kuri tarytum viską niekino, ir dideles besijuokiančias akis. Jos drabužiai buvo plonyčiai ir plevenantys, Merė sakydavo, kad jie „visi nėriniuoti“. Šį rytą suknelė atrodė dar labiau nėriniuota nei visada, bet akys nė kiek nesijuokė. Išsigandusi, išplėstomis akimis, ji maldaujamai žvelgė aukštyn į šviesbruvį tarnautoją berniokišku veidu.

– Nejau viskas taip blogai? Ak, nejaugi? – išgirdo ją klausiant Merė.

– Siaubingai, – atsakė jaunuolis virpančiu balsu. – Siaubingai, ponia Lenoks. Jūs jau prieš dvi savaites turėjote būti išvykusi į kalnus.

Šeimininkė grąžė rankas.

– Ak, žinau, kad turėjau! – sušuko ji. – Likau tik tam, kad nueičiau į tą kvailą vakarienę. Kokia buvau kvaiša!

Tą akimirką iš tarnų trobelių atsklido tokia garsi aimana, kad moteris suspaudė jaunuoliui ranką, o Merė stovėjo virpėdama nuo galvos iki kojų. Aimanos ir dejonės skardėjo vis klaikiau.

– Kas tai? Kas? – aiktelėjo ponia Lenoks.

– Kas nors mirė, – atsakė berniokiško veido tarnautojas. – Neminėjote, kad ji kilo ir tarp tarnų.

– Aš nežinojau! – suvaitojo šeimininkė. – Eime! Eime su manimi! – ir ji apsisukusi nubėgo vidun.

Paskui ėmė dėtis baisūs dalykai, ir Merei buvo paaiškinta ryto mįslė. Staiga pratrūkusi choleros epidemija, pati pražūtingiausia šios ligos forma, ir žmonės mirštą kaip musės. Naktį susirgusi aja, ji ką tik mirė, dėl to trobelėse aimanavo

tarnai. Nespėjus išaušti rytojui mirė dar trys, o kiti apimti siaubo išbėgiojo. Visose pašalėse tvyrojo panika, visuose namuose mirė žmonės.

Kitą dieną, kol truko ši painiava ir sumaištis, Merė slėpėsi vaikų kambaryje ir visi ją užmiršo. Niekas jos neprisiminė, niekam ji nebuvo reikalinga, be to, nutiko keistų dalykų, apie kuriuos ji nieko nenutuokė. Slinko valandos, o Merė tai verkdavo, tai vėl užmigdavo. Žinojo tik tiek, kad žmonės serga, ir girdėjo paslaptingus bauginančius garsus. Kartą įtykino į valgomąjį, šis buvo tuščias, nors ant stalo gulėjo nebaigtas valgyti maistas, o kėdės ir lėkštės atrodė lyg skubiai atstumtos, vakarieniautojams staiga dėl kažko atsistojus. Mergaitė suvalgė kelis vaisius ir sausainius, be to, buvo ištroškusi, tad išgėrė čia stovinčią apypilnę taurę vyno. Vynas atrodė saldus, ir ji nesuprato, ar jis stiprus. Neilgai trukus nuo jo apsnūdo ir sugrįžusi į vaikų kambarį vėl užsidarė, bauginama iš trobelių sklindančių aimanų bei skubaus kojų trepsėjimo. Vynas migdė, akys lipte lipo, tad išsitiesusi ant lovos ji ilgam nugrimzdo į nežinią.

Per tas valandas, kol Merė kietai miegojo, nutiko daug dalykų, bet jos nepažadino nei dejonės, nei į namą įnešamų ir išnešamų daiktų bildesys.

Nubudusi ji gulėjo ir spoksojo į sieną. Name buvo visiškai tylu. Anksčiau ji niekada nebuvo patyrusi tokios tylos. Nesigirdėjo nei balsų, nei žingsnių, ir ji spėliojo: gal visi pasveiko nuo choleros ir vargai baigėsi? Dar ji spėliojo, kas ja rūpinsis dabar, ajai mirus. Bus kita aja, ši gal mokės kokių naujų pasakų. Senosios Merei jau buvo kiek pabodusios. Ji neverkė dėl savo auklės mirties. Nebuvo meilus vaikas ir jai niekuomet nė vienas žmogus per daug nerūpėjo. Triukšmas, bruzdesys ir aimanos dėl pratrūkusios choleros išgąsdino ir ji buvo įtūžusi, mat niekas tarytum nė neprisiminė, kad ji gyva. Visi buvo taip apimti siaubo, kad negalvojo apie mažą niekieno nemėgstamą mergaitę. Kai žmones užklupo cholera, atrodė, kad jie pamiršo viską, išskyrus save. Bet visi jau pasveiko, tad kas nors tikrai ją prisimins ir ateis ieškoti.

Bet niekas neatėjo, ir ji gulėjo laukdama, o namas tarytum vis labiau grimzdo į tylą. Išgirdusi kažką šnarant ant demblių ir pažvelgusi į grindis išvydo pro

šalį šliuožiančią nedidelę gyvačiukę. Ji stebėjo mergaitę brangakmenius primenančiomis akimis. Merė neišsigando, nes gyvačiukė buvo maža ir nepavojinga, ji jos nenuskriaus, be to, tarytum skubėjo kuo greičiau ištrūkti iš kambario. Mergaitei bežiūrint padarėlis išslydo pro durų apačią lauk.

– Kaip keista ir tylu, – tarė ji. – Nė garso, lyg be manęs ir gyvačiukės name nieko nebūtų.

Bet tuoj pat išgirdo žingsnius – iš pradžių kieme, paskui verandoje. Tai buvo vyriški žingsniai, vyrai įžengė į namą pusbalsiu šnekėdami. Niekas neišėjo jų pasitikti nei su jais pasikalbėti, tad jie tarytum ėmė varstyti duris ir žvalgytis po kambarius.

– Kaip tuščia! – išgirdo vieno vyro balsą. – Toji graži dailutėlė moteris! Matyt, ir jos vaikas. Girdėjau, ji turėjo mergaitę, nors niekas niekada nėra jos matęs.

Kai po kelių minučių jie pravėrė duris, vaikų kambario vidury stovėjo Merė. Atrodė bjauri ir įpykusi, be to, raukėsi, nes jautėsi alkana ir gėdingai apleista. Pirmasis vidun įėjęs vyras buvo stambaus stoto karininkas, kurį ji kartą matė besikalbantį su tėvu. Jis atrodė pavargęs ir sunerimęs, bet ją išvydęs taip apstulbo, kad vos nešoko atatupstas.

– Barni! – sušuko jis. – Čia vaikas! Vienas paliktas vaikas! Tokioje vietoje! Pasigailėk, Viešpatie, kas gi ji?

– Aš Merė Lenoks, – atsakė mergaitė ryžtingai pasitempdama. Jai atrodė labai nemandagu tėvo namą pavadinti „tokia vieta“. – Kai visi susirgo cholera, užmigau ir tik neseniai pabudau. Kodėl niekas neateina?

– Tai tas vaikas, kurio niekas niekada neregėjo! – šūktelėjo vyriškis atsisukdamas į draugus. – Ji tikrai buvo pamiršta!

– Kodėl aš buvau pamiršta? – treptelėjo koja Merė. – Kodėl niekas neateina?

Jaunuolis vardu Barnis liūdnai pažvelgė į ją. Merei net pasirodė, kad jis mirksi, lyg stengtųsi sulaikyti ašaras.

– Vargšas vaikeli! – tarė jis. – Nebėra kam ateiti.

Net trys britų rašytojos Frances Hodgson Burnett (1849–1924) knygos yra tapusios literatūros vaikams klasika. Tai „Mažasis lordas Fontlerojus“, „Mažoji princesė“ ir ši – „Paslaptingas sodas“, pirmąkart išleista 1911 m.

Iš Indijos į Angliją atvykusi Merė – piktas ir nemokantis draugauti vaikas. Bet drauge su pavasarėjančia gamta atsigauna ir apleisti sodai, ir apleistos širdys. Tai šiltas ir nuo pirmo puslapio skaitytoją patraukiantis pasakojimas apie draugystės ir rūpinimosi vieni kitais svarbą, gamtos grožį, žodžių, kuriuos sakome sau ir kitiems, galią ir, žinoma, apie nepamirštamus vaikystės nuotykius bei linksmybes.

Knygą iliustravo australų dailininkas Robertas Ingpenas, už viso gyvenimo kūrybą apdovanotas Hanso Christiano Anderseno medaliu.

Redaktorė **Giedrė Kmitienė**
Korektorė **Martyna Bražiūnaitė**
Maketavo **Miglė Dilytė**
Tiražas 3000 egz.
Išleido leidykla „Nieko rimto“
Dūmų g. 3A, LT-11119 Vilnius
www.niekorimto.lt
Spausdino UAB BALTO print
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

ISBN 978-609-441-465-7
9 786094 414657

Jei visada galvosi tik bjaurias ir liūdnas mintis, tai galvoje nebus vietos gražioms ir malonioms.

Merė Lenoks yra kaip tik toks vaikas, kuris galvoja bjaurias mintis. Todėl ji nieko nemėgsta ir pati nėra labai mylima.

Likus našlaite, mergaitei tenka apsigyventi sename Anglijos dvare, kur ji leidžiasi klajoti koridoriais su gausybe užrakintų kambarių ir painiais sodų takeliais. Ypač ją masina vienas – dešimt metų užrakintas sodas.

Merė sutinka ir daugiau panašių į save. Niurgzlys sodininkas kartais net nusisuka ją pamatęs. O dvaro šeimininko sūnų Koliną, neišlendantį iš tamsaus kambario, apima isterija, vos tik kuris tarnas neįvykdo jo norų. Bet štai raundonskruostis Dikenas – visai kitoks. Jį, lyg miško elfą, prisileidžia net paukščiai ir žvėreliai.

Atbundanti gamta daro stebuklus ne tik už lango, bet ir širdyje. Kai viskas kruta ir dūzgia, krebžda ir čiulba, suka lizdus ir skleidžia kvapus, sunku voliotis lovoje ir būti piktam.

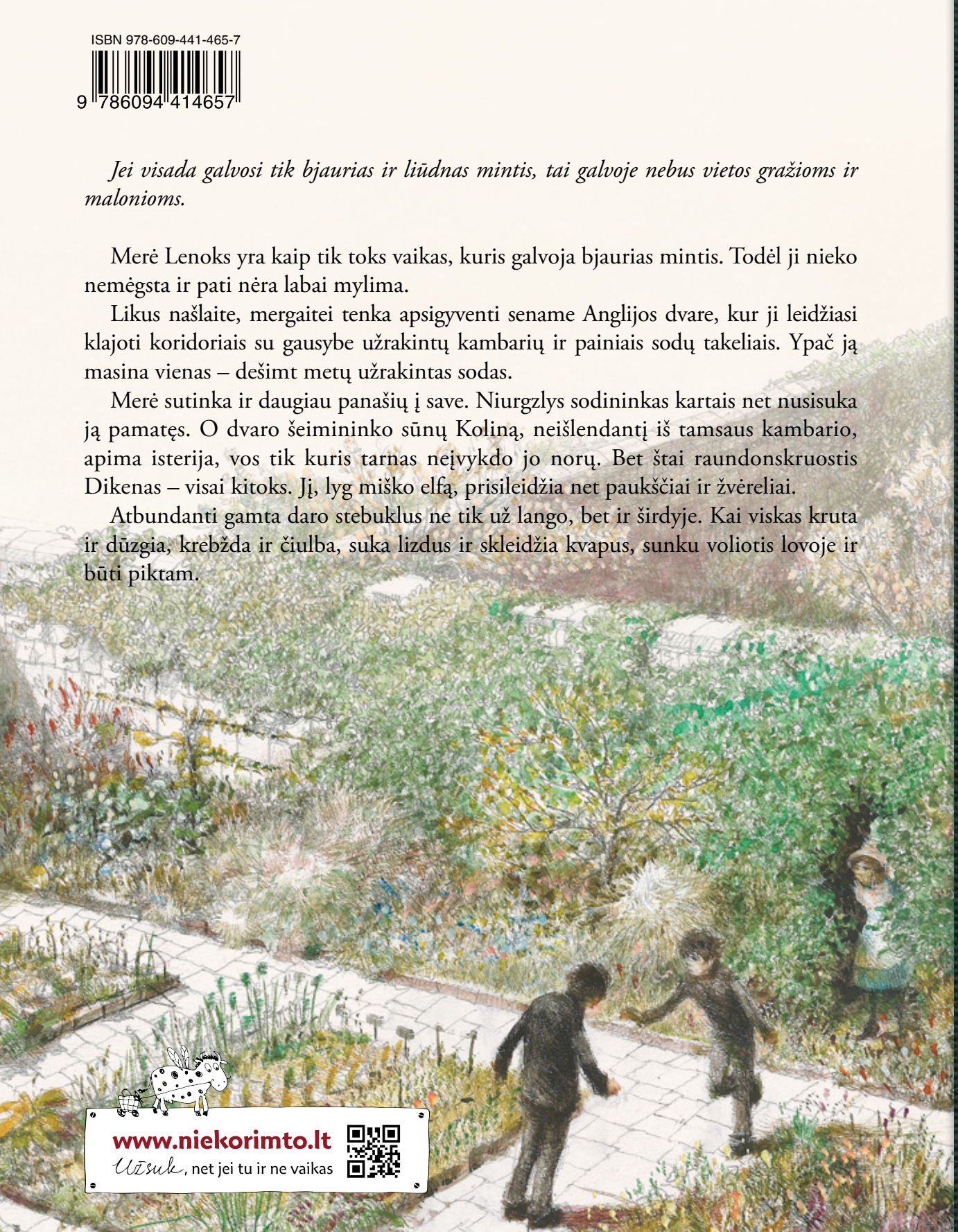

www.niekorimto.lt
Užsuk, net jei tu ir ne vaikas